

ФЕХТОВКА

Гл. Ас. Д-р Филип Шабански

Играта с меч се практикува от хиляди години, за което свидетелстват рисунките, изобразяващи фехтовачи, намерени в храм близо до Луксор, датиращи от около 1190 г. пр.н.е. През 16-ти до 18-ти век дуелите са били често срещани, като бойците са използвали различни оръжия, включително тояги и ятагани. Тези боеве са били кървави и понякога фатални.

Фехтовката преминава от форма на военно обучение към спорт през 14-ти или 15-ти век. И Италия, и Германия предявяват претенции за нейния произход като спорт, като немските майстори по фехтовка организират първите фехтовални общества през 15-ти век, като най-забележителното е Марксбрудер обществото от Франкфурт, създадено през 1478 г.

Три нововъведения през 17-ти и 18-ти век дводят до популярността на фехтовката като спорт: оръжия със сплескан връх; набор от правила, регулиращи целевата област за всяко отделно оръжие и маската от телена мрежа. Заедно тези нововъведения гарантират безопасността на участниците във фехтовалния бой.

Фехтовката става все по-организиран състезателен спорт в края на 19 век. Основните правила са събрани и записани за първи път през 1880-те от френския майстор по фехтовка Камил Прево. Започнаха да се появяват и официално признати асоциации по фехтовка: Американската лига на любителските фехтовачи е основана през 1891 г., Асоциацията на аматьорите по фехтовка на Великобритания през 1902 г. и Националната федерация на фехтовалните дружества и оръжейните зали на Франция през 1906 г.

Фехтовката е включена за първи път в олимпийските игри в Атина през 1896 г. и оттогава остава в олимпийската програма. Състезанието по фехтовка за жени става олимпийски спорт през 1924 г. в Париж. Днес мъже и жени се състезават в индивидуални и отборни състезания, в които се използват три вида оръжия: рапира, шпага и сабя. Първоначално рапирата е била единственото оръжие, използвано от жените до олимпиадата през 1996 г. в Атланта, когато беше въведена женската шпага. Женската сабя се появи за първи път в олимпийската програма в Атина през 2004 г.

През 1936 г. електрическата шпага е въведена в състезанията, като по този начин елиминира елиминирайки понякога неточните удари на шпажистите. Мушканията се регистрират напълно от електрическия апарат. През 1955 г. електрическото отчитане е въведено за състезанията с рапира, което прави своя олимпийски дебют на олимпийските игри през 1956 г., но съдиите все още трябва да тълкуват приоритета на попаденията.

Развитие на фехтовката в България

Историческите данни за фехтовката по земите на днешна България датират от най-дълбока древност. Мечът, чиито наследници са съвременните спортни оръжия във фехтовката, се използва умело в бойните схватки на траки, прабългари и славяни. Като спорт обаче фехтовката е регистрирана едва през 1926 г., когато започва дейността си Българският фехтовален клуб. Три години по-късно той става член на Международната федерация по фехтовка. Българските фехтовачи започват да участват в международни състезания, а на третите олимпийски игри в Амстердам Д. Василев и А. Лекарски стигат до осмина финал.

Периодът 1926 - 1940 г. се характеризира със създаването и укрепването на Българския фехтовален клуб. Популярността на този спорт расте с изнасянето на показани уроци, демонстративни боеве и състезания. Броят на желаещите да се занимават с фехтовка се увеличава, но главната цел - провеждане на вътрешни състезания и широка популярност, не е постигната. Хроничният недостиг на средства води до samozакриването на Българския фехтовален клуб през 1940г. и така завършва първият опит за създаване на стройна фехтовална организация у нас. Нов опит за организиране на спортна федерация е Централният комитет по фехтовка, учреден през 1948 г., който от октомври 1949 г. се преименува на Републиканска секция по фехтовка към Върховния комитет за физическа култура и спорт. През този период се открояват имената на Асен Лекарски, Николай Свечников, Виолета Катеринска.

През 1957г. се формира Българската федерация по фехтовка. Важна стъпка за развитие на спорта се прави през 1960г., когато се открива детско-юношеската школа. Първите високи постижения на българската фехтовка се отбелязват през 1980г., когато български фехтовач влиза във финалите на олимпийските игри в Москва. През 1983 година Васил Етрополски печели всичките три големи титли през сезона и става първият и единствен българин — световен шампион по фехтовка.

Първото учебно заведение, което включва фехтовка като задължителен предмет в учебната программа е Военното училище в Пловдив, основано още в края на 19 век. Юнкерите се обучават по фехтовка през третата година, а в спомените на И.Русев от 14ти випуск се споменава следното: „ За пръв път в Училището се въведе обучение по фехтовка с рапири и със саби. Един белгиец бе извикан за учител. За обучение във фехтовка бяхме назначени ограничено число юнкери. Учихме се да владеем рапирата и сабята с голямо увлечение и имахме добър успех. Фехтовката е най-добрият, най-полезният спорт. Независимо от това, че се изучава владеенето на носимото оръжие, то във фехтовката взема участие целият организъм- крака, ръце, тяло, глава, очи; развива се до крайния предел вниманието и съобразителността. Телесната сила, пъргавина и умът се сплитат в едно”.

Фехтовка е вид борба между двама или повече души използвайки различни по вид оръжия, както и ръкопашен бой. Терминът произлиза от немската дума „fechten“, бия се.

Видовете оръжия, с които се практикува спортна фехтовка

сабя- поражает повърхност е трупът от кръста нагоре, ръцете, шията, главата;

рапира- поражает повърхност е само трупът;

шпага- поражает повърхност е цялото тяло на фехтовача.

Сабята е с тегло 500 грама и дължина 105 см. Използва се както за мушкащи, така и за разсичащи удари. Поражаемостта пространство при нея е цялата горна част от тялото на противника, т.е. торсът, главата и ръцете.

Фиг 1. Поражаемо пространство при сабята

([https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B0%D0%B1%D1%8F_\(%D1%84%D0%B5%D1%85%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%BA%D0%B0\)](https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B0%D0%B1%D1%8F_(%D1%84%D0%B5%D1%85%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%BA%D0%B0)))

Екипировката на сабьорите се състои от допълнително ламе и маншон за ръката. С тяхна помощ може да се отчитат реално нанесените в поражаемото пространство на противника тушове.

Поражаемата повърхност, двата начина за нанасяне на тушове и тактическата правота в атакуващите действия определят боя на сабя като бой с висока резултатност в нападение. Лекотата на оръжието прави контраатакуващите удари много успешни, а неудобството да се води защитна игра поради вертикалните движения на оръжието (намаляващо бързината на ответа след защита) изисква спазването на далечна дистанция и инициативност към атакуващите действия. Боят на сабя е изключително маневрен и динамичен, което налага и своите високи изисквания към физическата подготовка на сабьорите.

При сабята, както и при рапирата важи конвенцията, при която при едновременен туш за двамата противници, приоритет има онзи, чиято позиция в схватката е атакуваща.

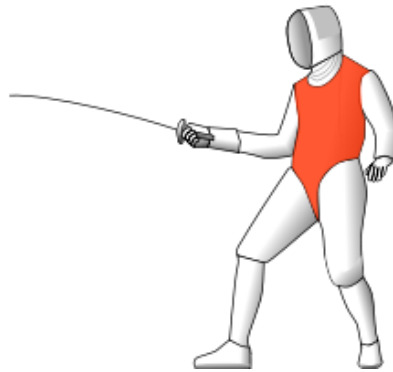
Сабята е последното оръжие от фехтовката, при което е въведено електрическото оборудване. Това става през 1988 г., 31 години след рапирата и 52 г. след шпагата. През 2004 г., веднага след Летните олимпийски игри в Атина, времето за отбелязване на туш при сабята е скъсено, с което чувствително се променят правилата на спорта и методиката на отчитане на тушове.

В световния елит на този спорт достойно място заема българинът Васил Етрополски. Той е трикратен световен шампион и носител на световната купа. През 1983 г. притежава двете титли едновременно, като към тях добавя и победа в турнира Masters.

Друго известно българско име в световния елит на сабя е това на неговия брат Христо Етрополски. Той реализира първия български пробив в този спорт, когато на състезание за световната купа през 1979 г. достига финала. На Олимпийските игри през 1980 г. в Москва се класира пети.

Развитието и утвърждаването на авторитета на българската сабя са пряко свързани и с треньора Николай Свечников. Неговият 60-годишен труд се измерва с уникален стил, собствена школа, 5 поколения български сабьори и феномена „братя Етрополски“. Асен Дяковски, Борис Ставрев и Жеко Спиридонов записват първото участие на българския национален отбор на световно първенство (Будапеща, 1959). Към това поколение принадлежи и Емил Атанасов, по-късно треньор в ЦСКА и на националния отбор. От тях щафетата поемат Анани Михайлов, Валентин Николов, Константин Желепов, Мирослав Дудеков, Стойчо Липчев и Христо Христов. Дългогодишен треньор на националния отбор е унгарецът Ференц Магяр (Маестрото). Следват ги Марин Иванов, Николай Маринчешки, Георги Чомаков и Николай Матеев, за да дойде и „великолепната петорка на българската сабя“: Марин Иванов, Николай Маринчешки, Георги Чомаков, Васил и Христо Етрополски.

Рапирата е едно от трите оръжия при фехтовката, наред с шпагата и сабята. Смята се за най-подходящото оръжие за начинаещи фехтовачи. Рапирата е с тегло 500 грама и дължина 110 см. Използва се само за мушкащи удари. Поражаемото пространство при нея е само торсът на противника, но не и главата, ръцете и краката му.

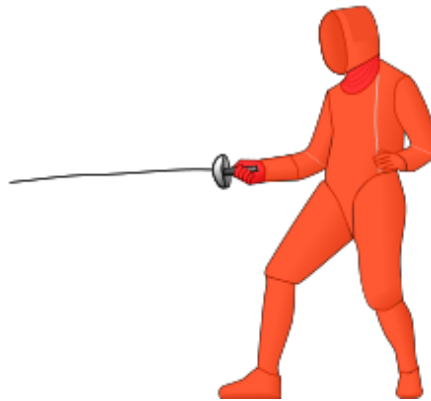
Фиг 2. Поражаемо пространство при рапирата

([https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D0%B0%D0%BF%D0%B8%D1%80%D0%B0_\(%D1%84%D0%B5%D1%85%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%BA%D0%B0\)](https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D0%B0%D0%BF%D0%B8%D1%80%D0%B0_(%D1%84%D0%B5%D1%85%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%BA%D0%B0)))

Екипировката на рапиристите се състои освен от фехтовален костюм и от допълнително ламе. Рапирното ламе е изработено от специална материя, която отразява действителните попадения в поражаемото пространство на състезателя. И двамата състезатели са облечени еднотипно, а боят се ръководи от съдия, който преценява действията на състезателите и обявява резултата в срещата. Относителната лекота на рапирата позволява на фехтовачите да използват много атакуващи и защитни действия, както и различни видове комбинации между тях. За владеенето на това оръжие не е необходима голяма сила, поради което изискванията за прилагането на атакуващите и защитните действия се постигат с лекота. Фехтовката с рапира се извършва във всички дистанции, като свободно се прилагат различни видове мушкания – с пренос, с превод, право мушкане, мушкания по различни сектори от поражаемото пространство на противника. Фехтовката на рапира е много разнообразна в технико-тактическо отношение, а лекотата на рапирата прави практикуването и от деца много достъпно.

Когато двамата противници едновременно си отбележат туш, съдията на мача прилага серия от правила („конвенция“), които произтичат от логиката на схватката, според които точката се присъжда на онзи, който атакува първи.

Шпагата е едно от трите оръжия за фехтовка, наред с рапирата и сабята. По устройство, оръжието е по-близко до рапирата, отколкото до сабята, но по-тежко, не толкова еластично и напречното сечение на острието му е във формата на буквата V. Шпагата е с тегло 750 грама и дължина 110 см. Фехтовката с шпага се отличава в значителна степен от фехтовката с рапира и сабя със своята близост до условията на действителния дуелен бой. Разликата е в това, че при фехтования бой с шпага се разрешава да се мушка противника в която и да е част от тялото му – поражаемото пространство е цялото му тяло, а при едновременните мушкания се зачитат тушове и за двамата противници.

Фиг 3. Поражаемо пространство при шпагата

[https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A8%D0%BF%D0%B0%D0%B3%D0%B0_\(%D1%84%D0%B5%D1%85%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%BA%D0%B0\)](https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A8%D0%BF%D0%B0%D0%B3%D0%B0_(%D1%84%D0%B5%D1%85%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%BA%D0%B0))

Поражаемото пространство и близостта на въоръжената ръка до противниковия връх налага много внимателно да се прецизира дистанцията за водене на бой. Действията при фехтовката с шпага, поради нейната тежест, са много пестеливи и прецизни. Боевете на шпага изискват висока концентрация при избора на момент за действие, продължителна подготовка и икономичност на движенията. Боят на шпага можем да определим като дебнещ, изчаквателен, като често за нанасянето на един туш е необходимо много време. Тактиката при шпажния бой е търсене и подготовка на момент при който по най-краткия път се поразява противника в най-близката част от поражаемото му пространство.

В случай на едновременен туш за двамата противници, не се прилага правилото на атакуващия, а точката се присъжда на фехтовача, който първи в рамките на 40 – 50 милисекунди е нанесъл удара. Ако разликата е по-малка, точка се присъжда и на двамата противници.

От края на ХХ век се разраства движение за възстановяване на традиционната европейска фехтовка като бойно изкуство във вида му от Средновековието и Ренесанса. Най-вече в Европа и САЩ възникват групи, клубове и школи, които поотделно или съвместно работят по историческите източници, като дейността им варира в спектъра от по-академични занимания по експериментална археология, до тренировки по историческа фехтовка като бойно изкуство, фокусиращо употребата на различни остри и тъпи хладни оръжия. Първият клуб по традиционна фехтовка в България е школа за средновековна европейска фехтовка „Мотус“. Стандартите за екипировка варират между клубовете и нивото на трениращите или провежданото събитие. Като цяло практикуващите исторически европейски бойни изкуства избягват въвеждането на правила и превръщането им в цел на тренировките, което е присъщо само за спорта. По необходимост с цел безопасност се налагат ограничения при свободна работа, както и се изготвят конкретни правилници за провеждане на по-мощни събития като състезания.

Екипировка на спортната фехтовка

Спортистите се състезават със специални екипи, които ги предпазват от нараняване. Те позволяват безопасното провеждане на боевете. Всеки екип се състои от: маска, (предпазва главата от нараняване) костюм в две части (изработен от кевлар или друг материал), пластмасови протектори, ръкавица и ламе, което представлява жилетка с вплетени метални нишки. То служи за регистриране на точките (тушове).

Видове спортни оръжия: сабя, рапира, шпага. Сабята е мушкащо и сечащо оръжие (може да се нанесе туш както с върха така и със сечащата част на оръжието). Тук поражаваното пространство са торсът, ръцете и главата. Туш се дава за състезателят който е започнал атаката, а ако двамата са тръгнали едновременно, то туш не се дава. Рапирата е мушкащо оръжие (туш може да се нанесе само с върха) като поражаваната повърхност е само торсът (без ръцете, краката и главата). Тушовете се присъждат както при сабята – в зависимост от това кой е тръгнал в атаката. Шпагата е мушкащо оръжие. При нея поражаваната повърхност е цялата част на фектовача-крака, ръце, торс, глава. Туш се присъжда за този състезател, който пръв мушне другия. Ако и двамата се мушнат, то се дава туш за двамата.

Правила на спортната фехтовка

В първия кръг състезателите се разделят на по 5, 6 или 7 души и играят всеки срещу всеки до 5 туша. Времетраенето на боя е максимум 3 пъти по 3 минути с 2 паузи за почивка от 1 минута между тях. Ако за този период от време резултатът между двамата играчи е равен и още няма победител – се избира играч с „приоритет“ и се дава допълнителна само 1 минута. В нея се играе до отбеляването на 1 единствена точка. Който я нанесе първи, печели боя. Ако никой не успее да нанесе точка – печели играчът с „приоритет“.

Във втория кръг следват директни елиминации между играчите преминали през първи кръг. Схемата, по която се състезават е играч с най-много точки, срещу играч с най-малко точки. Следват втори срещу предпоследен в класирането и така нататък. Играят до 15 туша (точки) по същата времева схема, както от първи кръг.

С директни елиминации се стига до финалите и определянето на победител. Има и няколко вида картони. Жълтият картон е за предупреждение, червеният картон дава точка в полза на противника, черният картон гони фектовача от състезанието.

Състезания по спортна фехтовка

Състезанията във фехтовката могат да бъдат както индивидуални, така и отборни. Отборът се състои от четирима души, като един от тях е резерва и може да излезе на мястото на друг по определен ред. Играе се до 45 туша на принципа „всеки срещу всеки“, тоест изиграват се 9 боя.

Най-големите успехи на българската фехтовка се свързват с имената на братята Етрополски и техния треньор Никола Свечников. Легенда в историята на родния спорт е саблърът Васил Етрополски – единственият българин, световен шампион и носител на световната купа по фехтовка.

Литература

[https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B0%D0%B1%D1%8F_\(%D1%84%D0%B5%D1%85%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%BA%D0%B0\)](https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B0%D0%B1%D1%8F_(%D1%84%D0%B5%D1%85%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%BA%D0%B0))

[https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D0%B0%D0%BF%D0%B8%D1%80%D0%B0_\(%D1%84%D0%B5%D1%85%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%BA%D0%B0\)](https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D0%B0%D0%BF%D0%B8%D1%80%D0%B0_(%D1%84%D0%B5%D1%85%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%BA%D0%B0))

[https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A8%D0%BF%D0%B0%D0%B3%D0%B0_\(%D1%84%D0%B5%D1%85%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%BA%D0%B0\)](https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A8%D0%BF%D0%B0%D0%B3%D0%B0_(%D1%84%D0%B5%D1%85%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%BA%D0%B0))